

Luther az 51. zsoltárról¹

Luther és a zsoltárok

Luther szerint a Zsoltárok a keresztvény ember imádságoskönyve: Dávid imádsága, Krisztus imádsága, Krisztus imádsága a keresztvény ember imádsága. Az Ószövetség e pártatlan költői könyvéhez (amelyet szerkezetileg a Tórahoz hasonlóan öt részre osztottak) Luther többször is írt előszót és utószót, buzdítva a hívőket, hogy minél gyakrabban olvassák, énekeljék a zsoltárokat, sőt egyes részeit kívülről is tanulják meg. 1528-ban írja:

„Miben más leginkább a Zsoltárok könyve, mint a viharos szelek közt komolysággal ejtett szavak? Merre lelsz még olyan ékes, örvendező szavakra, mint a dicséret és a hálaadás zsoltárokban?... S mondd, hol találhál mélyebb, panaszosabb, keserűbb szavakat a szomorúságról, mint a könyörgésekben? ... Ennek a legnagyobb szépsége, ... hogy e szavak Istenhez és Istennel szólnak, amittől kétszeres komolyság és élet költözik beléjük. Mert amikor emberekkel váltunk szót efféle dolgokról, nem perzsel és követel olyan elevenen, és nem is nyílik meg oly nagyon a szív. Ezért, hogy a Zsoltárok könyve a szentek könyvecskéje lehet, s az ember minden dologban olyan zsoltárokra és igékre lelhet benne, amelyek megérintik, és olyannyira szívéből szólnak, mintha bizony egyedül érte tétettek volna ide, hogy ennél jobbat nem írhatott, de nem is kívánhatott volna...?”²

Luther zsoltármagyarázatai kincsesbányát jelentenek Luther teológiájának megértése szempontjából. Carl Axel Aurelius svéd kutató helyesen mutat rá, hogy a sokszor személyesen előadott zsoltármagyarázatokban Luther bepillantást enged szerzetesévei lelki vergődésébe, s így ezek a kommentárok egyúttal a híres „reformátori áttörésnek” is hiteles dokumentumai.³

Az 51. zsoltár

A zsoltár egy valóságos ember, nevezetesen Dávid király valóságos istentapasztalatáról szól: drámái küzdelemben, pokoli mélységet és égi magasságokat megjárva éli át a bűn, bűnismeret, bűnbánat, kegyelem, megtérés, újjászületés, hálaadás és új élet, közösségvállalás hatalmas bibliai témáit. A történet háttere jól ismert: Dávid király elcsábította Betsabét, Úriás feleségét, majd Úriást halálba küldte. Sámuel 2. könyve 11. fejezete tudósít erről a háborzongató esetről. Isten

Nátán prófétát küldte el Dávidhoz, aki egy példázatot mondott el neki egy szegény és egy gazdag emberről, melyben a gazdag ember erőszakkal elvette a szegény ember bányakáját. A történetet hallva Dávid felháborodott és így kiáltott fel: *Haldál fia, az az ember, aki ezt tette!* (2Sám 12,6). Nátán magyarázatát hallva Dávid szintén beismeri bűnösségét: *Vétekstem az ÚR ellen* (2Sám 12,13). Nátán erre így felel: *Az ÚR is elengedte vétkeidet, nem halsz meg. Mivel azonban ezzel a tettel okot adtál az ÚR ellenségeinek a gyalázkodásra, azért meg kell halnia a fiadnak, aki született neked.* (2Sám 12,14)

Az 51. zsoltár – *Miserere mei Deus* – egyike a *A hét bűnbánati zsoltárnak* (6; 32; 38; 51; 102, 130; 143), a gyűjtemény középső darabja. A Szent Ágostonra visszavezetett kánon már a középkorban kialakult, szerepe rögzült a liturgiában, népi szinten kapcsolatba hozták a hét fő bűnnel. A zsidó liturgiában a nagy engesztelési napon olvasták fel, a keresztvény egyházban pedig a böjti időszak kezdetén, hamvazószerdán.⁴

A 16. században is számos kommentár született *A hét bűnbánati zsoltárról*, Angliában 1508-ban például John Fisher (1469–1535), a katolikus hitéért 1535-ben kivégzett püspök írta róla elmélkedést, mely hét kiadást ért meg 1529-ig.⁵

Luther három alkalommal is írt kommentárt az 51. zsoltárról. Először még szerzetesként 1513/15-ben tartott a zsoltárokról (s ezeken belül az 51.-ről) előadásokat, többnyire parafrázisok formájában.⁶

Luther zsoltármagyarázatai kincsesbányát jelentenek.

Luthernek 1517-ben megjelent első önálló nyomtatott műve a *Die Sieben puspalm*, mely 1525-ig kilenc kiadást is megért.⁷

Walter von Loewenich szerint Luthernek ezt az első német nyelvű iratát „teljesen áthatja a lelkipásztori hangvétel”.⁸

A legterjedelmesebb kommentárt tizenöt évvel később, 1532-ben írta, amikor a wittenbergi egyetemen több hónapos előadássorozatot tartott egyes zsoltárokról. Előadásai egyszerű voltak igemagyarázatok és prédikációk. Márciustól június elejéig a 2. zsoltárt magyarázta, az 51. zsoltárról pedig tizenegy alkalommal: június 10.-én, 11.-én, 17.-én, 18.-án, július 8.-án, 9.-én, 16.-án, 22.-én, 23.-án, 30.-án és augusztus 6.-án beszélt. Augusztus második felétől november elejéig pedig a 45. zsoltárt magyarázta. Az előadásokról Georg Rörer (1492–1557) készített jegyzeteket,

¹ 2012. január 27-én Révfülöpnön a Luther-konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata. A zsoltár különböző fordításai a mellékletben találhatóak.

² Luther Márton *Előszók a Szentírás könyveirehez*, Magyar Luther Könyvek (ezentűl: MLK) 2. Budapest, Magyarország Luther Szövetség, 1995. 53; 2. kiadás: Luther Kiadó-Magyarországi Luther Szövetség, 2010. 53. ua, hr Csepregi Zoltán (szerk.), *Luther Válogatott Művei* (Ezentűt: LVM) 5. Budapest, Luther Kiadó, 2011. 376.

³ Carl Axel Aurelius, „Luther on the Psalter”, hr Lutheran Quarterly, 14 (2000), 193–205 és hr Timothy Wengert (szerk.), *Harvesting Martin Luther's Reflections Theology, Ethics, and the Church*, Grand Rapids, William B. Eerdmans, Lutheran Quarterly Books, 2004. 226–239. 229.

⁴ John Eaton, *The Psalms: A Historical and Spiritual Commentary with an Introduction and New Translation*, London, New York, Continuum, 2005. 206.

⁵ Saint John Fisher, *Exposition of the Seven Penitential Psalms*. In *Modern English with an Introduction by Anne Barbeau Gardiner*, San Francisco, Ingalius Press, 1998.

⁶ Mülhaupt, Erwin (szerk.), *D. Martin Luthers Psalmen-Auslegung*, Band 2, Psalmen 26–90. Göttingen, 1962. LVM, 27.

⁷ Walter von Loewenich, *Theologia Crucis, A kereszt teológiája Luthernél*. Evangélikus Sajtóosztály, Magyar Luther Könyvek (ezentűl: MLK) 8. Magyarország Luther Szövetség, 2000. 72.

s ezeket aztán Veit Dietrich (1506–1549) készítette elő kiadásra 1538-ban.⁹ Az 51. zsoltár magyarázata az amerikai kiadásban mintegy száz oldalt tesz ki¹⁰.

A zsoltár 1–2 verse pontosan utal a zsoltár megírásának fent említett hátterére: *A karmesternek: Dávid zsoltára, abból az időből, mikor nála járt Nátán próféta, mert be ment Dávid Betsabéhoz.*

Lássuk ezek után közelebbről magát a zsoltár szövegét a Luther által is használt latin fordításban, majd hat különböző magyar fordításban (ld. melléklet!):

1532-ben ír a folyamatos magyarázat elé egy bevezetőt, amelyet azzal a meglepő vallomással kezd, hogy nem biztos, hogy magyarázata minden igényt ki fog elégíteni, mert neki sem sikerült teljes mértékben megragadnia azt a Lelket, amelyik a zsoltárban beszél. Egyértelművé teszi azonban, hogy ez a zsoltár hitünk legfontosabb kérdéseiről: a bűnbánatról, a bűnről, a kegyelemről és a megigazulásról tanít bennünket. Ezek isteni és mennyei tanítások, melyeket csak akkor értünk meg, ha a Szentlélek oktat bennünket.¹¹ Lelkipásztori szempontból fontos ez igazán: hogyan vigasztalhat másokat az, aki nem tapasztalta meg, mi a kegyelem. Az igazi kegyelemnek két része van: a bűn és a kegyelem ismerete. Dávid ezt mesteri módon tanítja, de úgy, hogy ő közben nemcsak tanítónk, hanem velünk együtt tanítvány is.¹² Amíg bűnt követünk el, nem érthetjük helyesen Istent, s benne addig csak bálványt imádunk.¹³ Dávid a bűnről saját tapasztalata alapján beszél, s ezért is tudja, hogy a bűn a külső és benső emberünk megromlása, korrupciója.¹⁴ A zsoltáros helyes teológiai tudásban részesíti az embert, hogy ő halálra ítélte, de Isten a szabadító.¹⁵

Könyörülj rajtam kegyelmeddel, Istenem, töröld el hűtlenségemet nagy irgalmaddal! (3)

A latin „*iniquitatis*” a mai protestáns fordítás ’hűtlenségnek’ fordítja — ez a leggyengébb kifejezés az összes változat között: a zsidó fordítás ’bűntettek’, a Károli a ’bűnök’, a két katolikus fordítás a ’gonoszság’ eltörlesztését, ’delet-olását’ kéri a ’kegyelmes’ (zsidó), ’irgalmas’ (Károli) ’irgalmas és jószágos’ (Szent István Társulat), ill. ’könyörületes’ (Szent Jeromos) Istentől.

9 Luther's Works (ezentúl: LW) Gen. Ed. Jaroslav Pelikan, Vol. 12. Ed. Jaroslav Pelikan Concordia Publishing House, Saint Louis, 1955. (Eredeti: *Martin Luther, Werke, Kritische Gesamtausgabe* 1–73. Weimar, 1883–2009. (ezentúl: WA) XL, 315–470.

10 LW 12, 301–410.

11 LW 303

12 LW 305

13 LW 309

14 LW 311

15 LW 311–312

1517-ben Luther így foglalja össze ennek a versnek a lényegét: „Az ige értelme tehát ez: Ő Istenem, senki emberfia, semmilyen teremtmény nem képes segíteni rajtam, vagy megvigasztalni; oly nagy a nyomorúságom.”¹⁶

Amíg 1517-ben az első versről Luther csak néhány sort ír, az 1532-es magyarázatban ennek — az amerikai kiadás szerint — már tizenegy oldalt szentel. Elmondja — mint sok más alkalommal —, hogy Luther nem az abszolút, a „mezítelen” Istenhez könyörög, hanem ahhoz, aki miértünk az ő igéjébe, ígéreteibe, a beszéde „maszkjába” öltözik, tehát csak látszatra tűnik úgy, hogy itt nincsen szó Krisztusról; s mivel az ő ígéretei Krisztusról szólnak, Dávid itt őt szólítja meg, aki nem igazságot osztó félelmetes lény, hanem irgalmas, mirajtunk megkönyörülő Isten.¹⁷ Amíg szerzetesként a kolostorban Luther naponta szembesült méltatlanságaival és bűneivel csak félelemmel és rettegéssel tudta kimondani, hogy „Könyörülj rajtam, Istenem!” Bár nem azokhoz tartozott, akik önelégüiten érzékeltének voltak saját bűnösségükkel szemben, hiszen belátta bűnösségét, de csak a törvény megsemmisítő ítéletét tapasztalta. Az igazi teológiának azonban a törvény csak az első része, a második fele az evangélium, hogy az Isten az alázatosságnak pedig kegyelmet ad (1Pt 5,5). A megtört szívű emberek sebeit azonban bekötözi, meggyógyítja a Jó Pásztor. Itt mondja Luther, hogy „A pápisták iskolában e zsoltár teológiája teljesen ismeretlen.”¹⁸

Hangsúlyos itt a „rajtam” is, hiszen Dávid megvallja, hogy a bűnösök között ő a legnagyobb. Saját tapasztalatból tudja Luther, hogy a Sátán először megpróbálja eltéríteni az imádságtól a bűnét meglátó, attól megrettenő embert, mondván, hogy méltatlan vagy az Isten figyelmére. Dávidnak mindennek ellenére mégis volt bátorsága Istenhez fordulni, mert a lelke mélyén

Az igazi teológiának ... a törvény csak az első része, a második fele az evangélium.

fedezni a bűneinket és megkapaszkodni ebben az igében „Könyörülj rajtam, Istenem!”²⁰ Isten azokat szereti, akik érzik bűneik súlyát, de ő nem a bűnös halálát akarja, hanem azt, hogy megtérjen és éljen (Ez 33,11).

Isten irgalma, amely az ember bűnét eltörölni képes, végtelen: „secundum multitudinem miserationum tuarum” — hangzik a latin szöveg. A zsidó fordítás az irgalom „bőségéről”, a Károli a „sokaságáról”, a mai protestáns kiadás a „nagy”, a Szent István Társulat kiadása a „mérhetetlen” irgalomról szól. Érdekes, hogy a Szent Jeromos Társulat — éppen a Neovulgátára — épülő fordítása egyszerűen csak „könyörületességet” említ, annak végtelen mennyiségét külön nem hangsúlyozva. Isten Jézus Krisztusban kegyelmes hozzánk, s a bűnök bocsánatát bő-

16 LVM 53

17 LW 312–313

18 LW 317

19 LW 319

20 LW 320

ségesen osztja, ha mi azt hittel elfogadjuk. Ha megtérünk és bűneinket megbánjuk, azok eltörölnének (ApCsel 3,19).

Teljesen mosd le rólam bűnömöt, és vétkemtől tisztíts meg engem! (4)

A beszennyezettségét, bűnét meglátó ember Krisztushoz könyörög, hogy „mossa le” a szennyét, tisztítsa meg a vétkeitől. Ádámnak, az ő embernek meg kell halnia, hogy Krisztus élhessen. 1517-ben Luther így ír: „Helyzetünk valójában a következő: kell, hogy Ádám kitaradjék – Krisztus pedig betérjen hozzánk. Ádámnak meg kell semmisülnie, Krisztusnak betérnie – Krisztusnak egyedül uralkodnia és jelen lennie.”²¹

Ha megtérünk és bűneinket megbánjuk, azok eltörölnének.

A 4. versben a latin iniquitas és peccatus szavakat általában a „bűn” és a „vétek” fogalmával adják vissza a 20. századi fordítók; az elsőt azonban a Károli-fordítás (a korábbi és a revideált változat is) a beszédes és elgondolkodtató „álnokság” kifejezéssel adja vissza: „Égészen moss ki engemet az én álnokságomból”.

1532-ben Luther különbséget tesz „tudatos” és „nem tudatos vétetek”, valamint „tudatos bűnvallók” és „megkeményedett képmutatók” között, akik nem érzékelik a bűn súlyát. A „tudatos bűnvallók” esetében is kétféle vétetek léteznek: az egyik a megbocsátott, a másik, amelyik még tovább él a testben. A kegyelem által bűnbocsánatot nyertünk, de gyengeségünk miatt mi állandóan visszaesünk. A megbocsátáson túl arra van szükség, hogy a bűn eltörölthessék. A bűn erejét megtöri a kegyelem, a méreg maradékai azonban még bennünk maradnak. Luther egy gyakorlati hasonlattal él: egy bírósági tárgyaláson elengedhetik a bűnös büntetését, ám a hajlam ott marad benne. Ugyanez érvényes a mi megigazulásunk esetében is: Krisztus nekünk tulajdonított idegen igazsága miatt nyilvánítottunk igaznak, de szükség van a Szentlélek munkájára, aki folyamatosan kritizálja az ő emberünkben a bűn maradványait. Ez folyamatos harcot jelent (Róm 8,13), s a hit általi megigazulásunk után még szükség van arra a megfeszülésre, fűrdőre, amiről a zsolttáros beszél.²² Luther érvelése tanulságos lehet olyan mindenkori rajongó krisztus hívőknek, akik hitetlen megtérésük után elzárkóznak a Szentlélek (sokszor nyugtalanító, zavarba ejtő) megszentelő munkájától. Ezért igaz a *simul iustus et peccator* tanítása: egyszerre vagyunk igazak (Krisztusban), de még mindig bűnösök, akiknek szüksége van a Szentlélek tisztító, minket megmosó erejére.

Luther a vers magyarázatának végén hangsúlyozottan megerősíti: a megigazulásunknak két része van: az elsőt Krisztus által nyilatkoztatja ki a kegyelmes Isten, a másodikat a Szentlélek végzi el rajtunk az ő ajándékai és „fűrdője” által.²³

21 LVM 54

22 LW 328–329

23 LW 331

Mert tudom, hogy hitlen voltam, és vétkem mindig előttem van. (5)

Azzal a megállapítással kell kezdenünk, hogy a mai protestáns fordítás („hitlen”) indokolatlanul és érthetetlenül „puhára” sikeredett, akár csak a 3. versben. Érdemes megnézni a „bűn” és a „vétek” (latin: iniquitas/peccatum; LXX: anomia, hamartia; héber: chatta-ah (bűn)/avon (perversitás), német: Missetat/Sünde; angol: iniquity/sin) szavakat. Az iniquitas-ra a zsidó fordítás „büntetter” alkalmas, a katolikus fordítások „gonoszszágot” használnak. A „contra me semper” esetében a Károlik még az „előttem forog nekem”, ill. „előttem forog” változatait alkalmazzák, a Szent István Társulat fordítása pedig kicsit stilizál: „előttem lebeg szüntelen”.

1517-ben Luther különbséget tesz a képmutatók és a valódi szentek között: amíg az előzőek csak a mások vétkeit látják, mondván „a mások vétke mindig előttem van”, addig a valódi szentek elsősorban a saját nyomorúságukat látják, s ezért magukat ítélik el, nem törődve mások véleményével: „vétkem mindig előttem forog”, azaz a saját bűnöm szúrja ki a szememet, nem a másoké!²⁴

1532-ben először a bűn ismeretéről, a bűntudatról szól, ami sohasem lehet érdem. A bűntudat alapja „Tudom, nem az érdem – hogy ez által majd kiérdemlem az Isten megbocsátó szeretét –, hanem a bizalom, hogy tudom, elmondom, ám azt is tudom, hogy az irgalmából megbocsát és erre az ígéretre támaszkodom, hiszen a bűnbánatot tartó nívókat (Jón 3,10), a bűnbánó Áhábot (1Kor 21,29) sem pusztította el az Úr. Ezekből a példákból azt a teológiai tanulást nyerhetjük, hogy Isten az alázatosak, a megtört szívűek Istene, akik bevallják bűneiket, mert ők hisznek az ő végtelen irgalmában.”²⁵

Luther így fogalmaz: „Isten nem azt akarja, hogy a bűnös magát a haragot tapasztálja meg, hanem azt, hogy a haragot a kegyelem érzésével együtt, a 147. zsoltár 11. versével szólva: *Az isten élőkben gyönyörködik az Úr, akik az ő szeretetében bíznak.*” Vagyis – Luthert tovább gondolva – azért félem az Urat, mert tudom, hogy szeret, és nem azért szeretem őt, mert félek tőle. Isten meg akar bocsátani azoknak, akik bevallják bűneiket, de haragvónak akar látszani azoknak, akik nem ismerik el bűnös voltaikat.

Luther többször is elmondja, hogy Dávid sohasem a konkrét bűnről – a paráznaságról – szól, tehát nem váltja aprópénzre a bűnt, az ő alapvetően elrontott, istentelen életét ismeri el annak, amilyen az valójában. Ez a bűn (aminek lényege az istentelenség, a gonoszság) a törvény erejével lesújt rá, körülveszi őt, rá tekeredik, fojtogatja, de ha Isten kegyelméből ki mondja, bevalija azt, akkor megtapasztalja az evangélium szabadító erejét.

24 LVM 54

25 LW 334

Egyedül ellened vétkeztem, azt tettem, amit rossznak látsz. Ezért igazad van, ha szólsz, és jogos az ítéleted. (6)

Luther mindkét kommentárjában kiemeli Isten igaz voltát, s ebből adódóan az ember hamis-ságát és Krisztusra utaltságát. Mindkét kommentár utal a verssel párhuzamos, vagy éppen azt idéző újszövetségi szakaszokra. Az 1517-es magyarázat János első levelét idézi: *ha azt mondjuk, nem vagyunk bűnösök, hazugá tesszük őt.* (Jn 1,10). 1532-ben ezt a verset a zsolttár legnehezebb részének tartja, rámutat, hogy Pál apostol is idézi ezt Róm 3,4-ben: „igaz az Isten, az emberek pedig valamennyien hazugok, amint meg van írva. *»Igaznak kell bizonyulnod beszédeidben, és győződnöd kell, amikor perelnek veled.«*”

Az ember állapotának leírása inkább általános, ezért a múlt időt inkább jelenben kell értenünk: „egyedül ellened vétkezem”. Ez azt is jelenti, hogy egyedül az Isten igaz, s hozzá képest hazug minden ember, s ezt a egyszerű teológiai igazságot a Szentlélek tanítja meg. Luther szinte állandóan visszatérő motívumként énekl el az igazságot, hogy egyedül Isten igaz, mi mindnyájan bűnösök vagyunk.

Lásd, én bűnben születtem, anyám vétékben fogant engem. (7)

Itt is a bűn/vétek (iniquitas/peccatum) kettősségével találkozunk, az egyiket a régi Károli al-nokságnak, a Szent Jeromos-változat pedig gonoszságnak fordítja. 1517-ben Luther Jézusnak a „rossz fa” hasonlatára utal (Mt 7,17–18), amelyik nem tud jó gyümölcsöt teremni, s ezért Ádám-nak (a rossz fának) meg kell halnia ahhoz, hogy

Magával az emberi létezéssel van baj.

Krisztus feltámadhasson.²⁶

1532-ben Luther rámutat, hogy Dávid nem a konkrét bűnökről (paráznaság, gyilkosság) beszél, hanem általában az emberi nem állapotáról. Magával az emberi létezéssel van baj, hiszen emberlétünk deformálódott el a bűneset következtében. Vagyis nem azért vagyok bűnös, mert meggyilkoltattam Uríást, hanem azért gyilkoltattam meg Uríást, mert bűnös vagyok.²⁷

Mindaz az eredendő bűn kérdését érinti, ami Luther szerint az egyház legfontosabb tanítása, és amely Mózesről (Zsolt 90,7–8) Dávidon át hagyományozódott Pál apostolra. E tanítás nélkül érthetetlen lenne a teljes Szentírás.

Te pedig a szívben levő igazságot kedveled, és a bölcsesség titkaira taníttasz engem (8)

1517-ben Luther a benső igazságra hivatkozik, ami éles ellentétben áll a képmutatók külső igaz-ságával, a bölcsesség rejtett titka pedig az önismeret. Ezért is meglepő, hogy 1532-ben Lu-

ther szenvedélyesen kárhoztatja a latin fordítót, aki a „bölcsesség titkairól” („incerta et occulta sapientiae”) beszél. Hiszen mi sem állhat távolabb a Szentlélektől, mint tanártól, hogy bizonyta-lan és titkos dolgokat taníson!²⁸ Hiszen ő teljes fényt, világosságot (Kol 2,2) gyújt, és a próféta nem egy elvont Istenről, hanem az atyák Istenéről szól, aki ígéretet adott az ő népének.

Luther itt a héber eredethez fordul, s azt állítja, hogy az helyesen a következőt jelenti: „Nem szereted a hazugságot, a képmutatást és a hamisságot”.²⁹ Piliantsunk mi is a héber Bibliára, a zsi-dó szöveg magyar fordításáról! Nem kis meglepetésünkre itt olyat olvasunk, ami közelebb áll Lu-therhez: „a bensőmben bölcsességet tudatsz velem.” A Károli-fordításokban is ez szerepel: „*en-gemet kívántlképpen a bölcsességre tanítottál*”; ill. „bensőmben bölcsességre taníttasz en-gem.” A protestáns Biblia Társulat és a Szent István Társulat megoldásai azonban szolgálai át-veszik a Vulgata genitívuszos szerkezetét („bölcsesség titkaira”), a Szent Jeromos-féle változat pedig misztikus színezetet ad a szövegnek: „bölcsességedet titokban kinyilatkoztattad nekem”.

Luther itt hosszasan ostromozza a képmutatók igazságát, s elmondja, hogy a képmutatók ke-gyessége a legnagyobb kegyetlenség, s az ő igazságuk a legnagyobb hazugság.³⁰ Isten nem a ke-gyéseket, hanem a bűnösöket szereti, akik elismerik az ő bűnösségüket. Isten szemében nem a földi elismertség, a világ értékrendje szerinti bölcsesség a lényeg, hanem az ő saját isteni mér-téke. A legmélyebben elrejtett isteni bölcsesség az, hogy egyedül az Isten igaz, s minden em-bere hazug.

Tiszttis meg izsóppal, és tiszta leszek, moss meg engem, és fehérebb leszek, mint a hó. (9)

1517-ben Luther az ószövetségi áldozatrendszert, azon belül is a népnek a bak vérébe mártott, izsóppal³¹ történő meghintését előképnek tekinti, hiszen ez az igazi áldozati vérrel, a Krisztus vérével való meghintésnek előképe.³² Az 1537-es angol Matthew Bible az 51. zsolttár fordításá-nak lapszéli jegyzetében úgy fogalmaz, hogy az izsóp Krisztus szenvedése, ami megtisztít min-ket a bűneinktől. Vannak, akik Jézus szenvedéstörténetének egy különleges epizódját tipológi-ailag hozzák összefüggésbe ezzel a zsolttárvissel: *egy szivacsot ecettel megtöltve izsóppal tűztek, és odatartották a szájához* (Jn 19,29)³³. A 16-17. századi angol meditációs íro-dalomban (Sir Antony Cope, John Donne) elterjedt volt az a gondolat, hogy Jézus vére az izsóp,

28 LVM 351

29 LW 354

30 LW 355

31 Az izsóp a Földközi-tenger mellettén növény fajcsalád, ami 50–100 cm-re nőtt meg. Fontos szerepe volt a kultuszban, a páskára vonatkozó rendelkezésekben (ZMóz 12,22; a megtisztulási szertartásokban (3Móz 4,1; 4Móz 19,18, vö. Zsid 9,19) Ir: *Keresztlyén Bibliái Lexikon*, Kálmán Kiadó, Budapest, 1995. II. 284.

32 LVM 57

33 Hannibal Hamlin, *Psalms Culture and Early Modern English Literature*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004. 188

ami megtisztít bennünket a bűneinktől³⁴. John Foxe mártírológiája szerint az 51. zsoltárt a mártírok gyakran idézték a kivégzésükkor³⁵.

1532-ben Luther kifejti, hogy az Ószövetség (2Móz 29,21) azért tartotta fontosnak a megszentelést, a konzekrációt, hogy a szentet elválassza a profántól. Az eszközöket, az edényeket ezért hintették meg. Véleménye szerint a pápisták csak utánozzák az egykori ószövetségi szokásokat, ezért az ő cselekedeteiket csak majomkodásnak tekintti, hiszen az Újszövetség népe lélekben és igazságban imádja az Istent (Jn 4,21), hiszen minden ószövetségi áldozat beteljesedett a Krisztusban.

Luther szerint minden megszentelés a törvény félreértése, hiszen az sohasem tud megtisztítani a bűntől. Ha a törvény általi megtisztulás lehetetlen, akkor egy másik megtisztulásra, „meghíntésre” van szükség; a Krisztus vére és a Krisztus-hit az, ami megtisztíthat bennünket.³⁶ Erről beszél Péter apostol (1Péter 1,2), hogy valóban csak a Krisztus-evangéliuma tisztíthat meg bennünket.

Hogyan lehetek tisztább, mint a hó? – kérdezi Luther

Az izzóp annak a szájja, aki az evangéliumot tanítja, s a keresztség és az úrvacsora is részei az igazi meghíntésnek. Luther szerint nincs különbség az Ószövetség hívői és a mai hívők között, hiszen az Ószövetség népe is ezt az igazi meghíntést várta. Tehát Dávid hitben, lélekben elutasítja a törvény általi meghíntést, s az igazira mutat előre. Jézus is azt mondja, hogy királyok és próféták vágytak arra, hogy azt lássák, amit az övéi láthatnak (Lk 10,24).

A középkori tanítás eltorzította a bűn problémájának megoldását, hiszen a jóvátételre (*satisfactoria*) helyezte a hangsúlyt. A földi birodalomban, a civil társadalomban működik ez az elv, de a hit világában az ember nem teheti jóvá a maga bűnét, hiszen a keresztyén ember számára Krisztus az egyedüli és a valóságos jóvátétel, a satisfactio. Mi emberek egyedül öreá, az Isten Bárányára tehetjük le a bűneinket, s a mi szabadulásunk és üdvösségünk az, hogy ő hordozza és ő szenved el azok büntetését.³⁷ Ez az igazi megtisztulás, s ezért utasítja el Dávid a törvényt általi megtisztulást. Hogyan lehetek tisztább, mint a hó? – kérdezi Luther. A válasza szerint az ember test és lélek, s jóllehet a testben mindig marad bűn, de az ígén és a szentségek keresztyén Krisztus a maga hónál fehérebb tisztaságát adja az övéinek. A földi születésünk kor romlandó testet kaptunk, de keresztségünkkel beoltattunk Krisztus romolhatatlan testébe.

Engedd, hogy vidámságot és örömet halljálk, és megújuljanak tagjaim, amelyeket összetörtél. (10)

34 Hamlin, 189

35 Hamlin, 191, Ld. Továbbá: Lydia Whitehead, *A Poena et Culpa: Penitence, Confidence and the Miserere in Foxe's Actes and Monuments*, *Renaissance Studies* 4 (1990) 287–299.

36 LW 362

37 LW 365

A vers második felének mai protestáns változatát (*megújuljanak tagjaim, amelyeket összetörtél*) vessük össze néhány változattal: A zsidó fordítás így hangzik: „ujjongjanak a csontok, melyeket összezártál”. A régi Károli így: „örvendezzenek az én tetemim, melyeket *megrontottál*”, az 1908-as Károli: „örvendezzenek csontjaim, a melyeket összetörtél”, s ugyanezt a szót használják a mai katolikus fordítások is. A legtöbb fordítás tehát a „csontokról” szól, ami utalás is lehet Ezékielnek a megelevenedő csontokról szóló jól ismert látomására (Ezékiel 37). A mi fordításunk a megújuló „tagjaimról” szól, indokolatlanul „puhának” tűnik a többi fordításhoz képest.

Mivel a bűn súlyos, szomorú teher – írja Luther 1517-ben –, az attól való szabadulás, kegyelem meghíntésének megtapasztalása, az *ego te absolvo* meghallása kimondhatatlan nagy öröm³⁸.

A próféta helyes magatartását tizenöt év- **Isten igaz, jó, könyörületes akkor is, ha vel később szembeállítja Luther azokkal, akik *bántalmaz bennünket.***

a nyugtalanított lelkiismeretre nagyon emberi módon válaszolnak. Szemléletes hasonlata szerint olyanok ezek, mint a libák, amik repülnek, amikor a sólyom kergeti őket, és szaladnak, ahelyett, hogy repülének, amikor a farkas üldözi őket.³⁹ A lelkiismeretükben nyugtalanított emberek ide-oda szaladgálnak. A kegyelmes Istenben bízó lélek azonban meghallja a vidámságot és örömet, az evangéliumot. Ezt az örömhírt halljuk a keresztségünk, az úrvacsora performatív aktusában.

A pápa – írja Luther – csak azoknak ad feloldozást (absolutio), aki helyes bűnbánatot (contritio) tartanak, s elvégzik a reájuk mért penitenciát (zarándoklatok, rózsafüzér stb.) Nátán azonban a vétkét bevalló Dávidnak (*Vétkeztem az Úr ellen!*) azonnal ezt mondta: *Az Úr is engedte vétkeidet, nem halsz meg!* (Zsám 12,13). Micsoda különbség van a bírói ítékezés és az evangéliumi lelkiület között!

Miért mondja azt a zsoltáros, hogy az Úr törté össze a csontjait? Cselekszik az Isten rosszat? Okoz nekünk fájdalmat? Etlóri csontjainkat? Nem a gonosz teszi ezt velünk? Luther itt a rejtezőkód Isterre utal, ahogy máshol mondja, a „szokatlan”, a természetétől idegen tetteire (*opus alienum*) utal. Itt Luther egy igen eredeti hasonlatot alkalmaz, ami majd másfél évszázaddal később Shakespeare-nél is felbukkan. Azt írja, hogy a nap akkor is fénylik, ha a felhők eltakarják. Mint írja: „Isten igaz, jó, könyörületes akkor is, ha bántalmaz bennünket. Aki ezt nem hiszi, az eltávolodik a hit egységétől, hogy egy az Isten, s egy másik istenben kezd himni, amelyik nem azonos önmagával, mert egyszer jó és egyszer rossz. A Szentlélek csodálatos ajándéka, hogy hiszszük, hogy amikor Isten csapásokkal sújt bennünket, ő akkor is kegyelmes és könyörületes.”⁴⁰

38 LVM 57

39 LW 368

40 LW 374. „Thus we should not think that when the sun is hidden by clouds it has been completely removed from the world, or that a bright body has become black and dark. The sun keeps its light, but we are hindered by the clouds from seeing it. So God is good, righteous, and merciful even when He strikes. Whoever does not believe its departs from the unity of the faith that God is one, and He imagines another god for himself, who is inconstant,

Rejtsd el orcádat vétkeim elől, töröld el minden bűnömöt! (11)

Ismét a véték/bűn párost adják vissza a mai fordítások, Károli még merte az „álnokság” szót használni, s a katolikus változatok már mernek „gonoszágot” írni. „Fordítsd el bűneimtől arcodat, töröld el minden gonoszágomat!” Az 1517-es magyarázat a 32. zsoltárt idézi: „boldog, akinek hűtensége (Károli: „hamissága”) megbocsáttatott, vétke eltöröltetett” (32,1).

Mivel az embert minden nap újabb és újabb támadások érik az ellenség részéről, a megigazulás tanítását teljesen sohasem lehet elsajátítani. Ebből a versből is látható, hogy nem a cselekedeteink miatt kapunk bűnbocsánatot, hanem Isten az ő kegyelméből törli el a bűneinket, a „minket terhelő adóslevelet”⁴¹

Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újítsd meg bennem! (12)

A zsoltár első fele a keresztyén hit nagy kérdéseiről: a bűnbánatról, a bűnről, a kegyelemről, a megigazulásról illetve annak okairól szól. Az itt következő rész azonban már azt tárja fel, hogy a bűnbocsánatot nyert embert miképpen halmozza el a Szentlélek az ő ajándékaival. Szemben a skolasztikusokkal, akik úgy tartják, hogy az ember lelkében mintegy ékszer, ott van a kegyelem szikrája, ami a szabad akaratból együtt működhet az isteni kegyelemmel, Luther azt hangsúlyozza, hogy a kegyelem állandóan, folyamatosan munkálkodik és ez az, ami megragad minket és a Szentlélek által meggyőz bennünket, hogy ne fogadjuk hitetlenül az ő ígéreteit.⁴² Fontos látnunk, hogy a „tiszta szív teremtése” nem egy pillanat műve, hanem egy állandóan „karbantartó, a lelki épülésünket szolgáló cselekedet”. Az emberi szív mindig is hajlamos az újabb és újabb beszennyeződésre, s ezért kell könnyörögni, hogy a Lélek folyamatosan teremtse azt újra.

Mi magunk nem tudunk ilyen új szívet szerezni, erre csak az isteni teremtés képes. Arra sem vagyunk képesek, hogy megőrizzük a kapott új szívet az ellenség támadásaitól. Ami a németben a „szív”, az a héberben a lélek, az ember legbensőbb lényege. Ezen a ponton idézzük a zsidó fordítást: „Tiszta szívet teremts nekem, Isten, és a szilárd szellemet újítsd meg énbennem.” Az „erős lélek”, a „szilárd szellem” az, ami megújításra vár. Erre egyedül a Szentlélek képes, akit Krisztus is az „igazság lelkének” nevez.

Az 1517-es szöveg emlékeztet az ígére, hogy *tiszta szíve nincsen senkinek* (1Móz 6,5; 8,21); „A megörnyedt lélek a test, Ádám lelke... Az erős lélek a jóakarát, amely egyenesen Istentre irányul és egyedül Istent keresi. Ezt Istennek kell újáteremtenie s a szív belsejébe önte-

sometimes good and sometimes bad. But it is an outstanding gift of the Holy Spirit to believe that when God send evil, He is still gracious and merciful.” Vö. „Yet herein will I imitate the sun, / Who doth permit the base contagious clouds / To smother up his beauty from the world, / That, when he please again to be himself, / Being wanted, he may be more wonder'd at, / By breaking through the foul and ugly mists / Of vapours that did seem to strangle him.” William Shakespeare, *King Henry IV, Part I*, 1, 2, 192–198.

41 LW 376

42 LW 377–378

nie, nehogy szememmi tettetés legyen lelkünkben, hanem Isten akaratát szívünk mélységéből szeressük”.⁴³

Ne vess el orcád elől, szent lelkedet ne vedd el tőlem! (13)

Az igaz ember tudja, hogy Isten jogosan fordítja el orcáját tőle, s ezért „elébe mennek az elvetetetésnek, s alázatos könyörgéssel nyerik el azt, amiről az öntettek úgy vélik, hogy saját segítségükkel már kiérdemelték” – írja Luther 1517-ben.⁴⁴

1532-ben már arra irányítja figyelmünket, hogy lássuk meg ezt a mélyszéges alázatot a hívő embernél, amire ő csak a Szentlélek által lehet képes. A hívő ember állhatatosságért könyörög, nehogy elessen, és az Úr visszavonja tőle a Lelkét, és így a sorsa az elvetetés legyen!

Iszonyatos tapasztalat, hogy valakitől Isten visszavonja az ő lelkét, mert ilyenkor átadja őket a saját vágyaiknak. (Zsolt 81,12, Rm 1,24)⁴⁵

Vidámníts meg újra szabadlétűdsoddal, támogass, hogy lelkem készséges legyen (14)

A vidámság a félelem nélküli belső szabadságra, a „készséges lélek” pedig az erőre, a bátorságra utal. A Károli fordítások a „készséges lélek” az „engedelem lelke” kifejezést használják. „A *fedelmi lélek* szó, ami itt olvasható, a héber nyelvben önkéntes, készséges, kényszerre és figyelmetetésre nem szoruló lelket jelent. Amit a kényszer fog össze, az nem tartós, amit viszont a szabad akarat tart fenn, az megmarad”.⁴⁶

A Szentlélek a *fedelmi erő*, a magabiztosság lelke. A hit által megigazulást nyertek három ajándékot kapnak: a teljes bizonyosságot (pléforia: Kol 2,2, 1Thessz 1,5); az ő embert megöldöklő megszentelődést, és annak a szabad megvallását, hogy minden ítélet alatt van, ami eltér az igaz tanítástól.⁴⁷ Ez a szabadság képessé teszi a hívőt, hogy Isten kezéből fogadja el, ha a hitvallása mártíromságára készíti.⁴⁸

hogyan taníthassam utaidra a hűtleneket, és a vétkesek megtérjenek hozzád. (15)

A „hűtleneket” (*iniquos*) a zsidó fordítás „elpártolókkal”, a Szent István Társulat „tévelygőkkel” adja vissza, a Károli-fordítások megmaradnak a „bűnösöknél”: „*Tanítom a bűnösö-*

43 LVM 58

44 LVM 58

45 LW 382

46 LVM 59

47 LW 384

48 LW 383

Ket a te útaidra, és a bűnösök tehozád megtérnek.” „Hadd tanítsam a bűnösöket a te útaidra, hogy a vétkezők megtérierenek hozzád”.

Luther 1532-ben azt emeli ki, hogy itt kezd a próféta beszélni a saját szolgálatáról. Az embernek először újjá kell születnie a Szentlélek által, s csak majd ezután tud gyümölcsöt teremni. A tévelygőknek az Isten „útjait” kell tanítani, s nekik az Úrhoz kell megtérniük. A megtérésre akkor is fel kell szóltani az embereket, ha ennek igen kicsiny a valószínűsége. Am mennél igazabban hangzik az igehirdetésünk, annál

Luther szerint az igazi megtérés – halál.

nagyobb a megtérés lehetősége. Luther szerint az igazi megtérés – halál. Ha meg akarsz térni, írja, akkor meg kell rémülnöd, meg kell halnod. Ha ez megtörtént, fogadd el Isten vigasztaló evangéliumát, aki az Úr Jézust küldte a Te szabadításodra!⁴⁹

Ments meg, mert vért ontottam, ó Isten, szabadító Istenem! És igazságodat újjongva hirdeti nyelvem. (16)

A vers első felének fordítása Luthernek is gondot okozott, 1517-ben még „vérokonokat”, (*Blutverwandten*) írt.⁵⁰ Az Isten igazságának „újjongó” hirdetéséről ekkor ezt írja Luther: „Nem akarom többé emberek igazságát hirdetni, tetteiket dicsőíteni, egyedül a Te művedett! Elmondom, nincsen nagyobb igazságosságodnál, amely által minden megigazult igaz, amelyen kívül mindenki más bűnös”.⁵¹ 1532-ben kifejti, hogy mit jelent Isten igazsága: „Isten igazsága kellemes dolog, mert az Istent nem igazságos bíróként, hanem megbocsátó atyaként látja, aki nem azért kívánja használni az igazságosságát, hogy elítéljen minket, hanem, hogy megigazítson és feloldozzon”.⁵²

Nyisd meg ajkamat, Úram, és dicséretedet hirdeti szám. (17)

A zsoltáros az Úr segítségét kéri ahhoz, hogy tudja dicsérni őt – ez annak a jele, hogy mennyire kemény munka a dicséret áldozatát bemutatni.⁵³ Valójában nem a zsoltáros imádkozik, hanem a lélek nyög és sóhajtozik (Róm 8,26).⁵⁴

Hiszen a véresáldozatot nem kedveled, és ha égőáldozatot adnék is, nem vennéd szívesen (18)

49 LW 390

50 LVM 59

51 LVM 60

52 LW 392

53 LW393

54 LW 394

Itt Luther az ószövetségi ceremóniális törvényekről ír, amelyeknek a maguk idejében megvolt a helyük és szerepük és ezért nem szabad lekicsinyelni őket, már csak azért sem, mert Isten parancsolata szerint végezték azokat, Isten azonban ezekkel az egyetlen, igazi áldozatra mutatott.

Isten előtt a töredelmes lélek a kedves áldozat. A töredelmes és megtört szívet nem veted meg, Istenem! (19)

Az igazi áldozatról szól ez a vers, melynek lényege, hogy nem az ember ad az Istennek, hanem Isten az embernek. A megtört, bűnbánó szív már válasz Isten bűnbocsátó ajándékára. 1517-ben így foglalta össze Luther: „Mintha ezt akarná mondani a zsoltáros: mindent »megvet« Isten, kivéve azt a szívet, mely alázatos és megtört: mivel az ilyen neki adja a dicséretet – önmagának pedig a vétket. Az ilyen semmit se ad Istennek, csak elfogad tőle. Isten is így akarja ezt, hogy valószínűleg Isten legyen, hiszen Istenhez az méltó, hogy adjon, nem, hogy kapjon”⁵⁵.

„Ezt a szakaszt arany betűkkel kellene írni” – kezdi Luther az 1532-es magyarázatot, s azzal érvel, hogy itt nem Dávid, hanem a Szentlélek beszél. A skolasztikusok azon spekulálnak, hogy milyen is az Isten; ez a vers azt mutatja meg, hogy kicsoda az Isten a velünk való kapcsolatában. Ez már nem elméleti, hanem közvetlen tapasztalati ismeret: Isten az alázatosak és a megtört szívűek Istene. Az emberi értelem csak a nyug-

talán lelkiismeretig és a haragvó Istenig jut el, de Isten nem azt akarja, hogy féljenek tőle, hanem, hogy a megtört szívűek hozzá forduljanak. Luther itt lelkipásztori hangon biztatja, oktatja a hallgatóit, hogy Isten szenvedéssel, pestissel, háborúval, éhínséggel, betegséggel sújt bennünket, de csak azért, hogy megtérjünk őhozzá. Luther teológiája a vigasztalás teológiája. Emberi teológiánk sokszor csak az örömet és az életet akarja, de Luther tudatosítja hallgatóságában, hogy csak a szenvedés és a halál vezet az élethez. Amikor Dávidot Nátán szembesítette az igazsággal – *Te vagy az az ember!* –, Dávid megalázkodott és az volt az ő áldozata: a megtört szív, a bűnbánata.

55 LVM 61

v	Vulgata	Zsidó IMIT utánnom. Makkabi (1993)	Károli 1 (1908 előtt; nazarénusok)	Károli 2 (1908)	Mai prot. Magyar Biblia Társulat (1990)	Szent István Társulat (1972)	Szent Jeromos Neovulgáta (2007)
18	quoniam si voluisses sacrificium dedissem utique holocaustis non delectaberis	Mert nem kívánsz vágóáldozatot, hisz adnám; égőáldozatot nem kedvelsz.	<i>Mert nem gyönyörködöl az áldozatban, hogy azt adjam néked: az egészen égőáldozatot nem akarod.</i>	Mert nem kívánsz te véresáldozatot, hogy adnék azt, égőáldozatban sem gyönyörködöl.	Hiszen a véresáldozatot nem kedveled, és ha égőáldozatot adnék is, nem vennéd szívesen.	Az áldozatok nem szereznek neked örömet, ha égőáldozatot hozok, nem fogadod el.	Hiszen nem kedveled a véres áldozatot, ha égő áldozatot hozok, nem tetszik neked.
19	sacrificium Deo spiritus contribulatus cor contritum et humiliatum Deus non spernet	Istennek vágóáldozatai: megtört lélek; megtört, zúzott szívét, oh Isten nem vetsz meg.	Az Isten előtt kedves áldozatok, a töredelmes lélek, a töredelmes és keserves szívét, oh Isten nem <i>utálok</i> meg!	Isten előtt kedves áldozatok: a töredelmes lélek; a töredelmes és bűnbánó szívét oh Isten nem veted meg!	Isten előtt a töredelmes lélek a kedves áldozat. A töredelmes és megtört szívét nem veted meg, Istenem!	Áldozatom a bűnbánó lélek, az alázatos és töredelmes szívét nem veted meg.	A töredelmes lélek áldozat Istennek, a töredelmes, alázatos szívét, Isten, nem veted meg.
20	benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion et aedificentur muri Hierusalem	Tégy jót Cziónnal kedvességében, építsd fel Jeruzsálem falait;	Tégy jól a te jóakaratódból a Sionnal; és építsd meg Jeruzsálem kőfalait.	Tégy jól a te kegyelmedből a Sionnal; és építsd meg Jeruzsálem kőfalait.	Tégy jót a Sionnal kegyelmesen, építsd fel Jeruzsálem kőfalait!	Jóságodban, Uram, légy kegyes Sionhoz, építsd fel újra Jeruzsálem falait!	Tégy jót, Uram, jóságodban Sionnal, hogy felépüljenek Jeruzsálem falai.
21	Tunc acceptabis sacrificium iustitiae oblationes et holocausta tunc inponent super altare tuum vitulos	Akkor kívánsz majd igazsággal való vágóáldozatokat, égőáldozatot és egész áldozatot, akkor tulkok feljutnak oltárodra	<i>Akkor kedvesek lesznek előtted az igazságnak áldozati, az egészen égőáldozatok, a hálaadásnak áldozati: akkor a te oltárodon áldoznak néked tulkokkal.</i>	Akkor kedvesek lesznek előtted az igazságnak áldozatai; az égő és egész áldozat: akkor a te oltárodon áldoznak néked tulkokkal.	Akkor majd kedveled a helyesen bemutatott áldozatokat, az égőáldozatot és a teljes áldozatot. Akkor majd áldozhatnak oltárodon bikákat.	Akkor majd tetszenek neked az igaz áldozatok, az égő- és a teljes áldozat, akkor majd fiatal tulkokat visznek oltárodra	Akkor majd kedvedet leled az igaz áldozatban, ajándékokban, egészen eléggő áldozatokban; Akkor majd fiatal bikákat tesznek oltárodra.

MELLÉKLET

Az 51. zsoltár latin és hat különböző magyar fordításban

v	Vulgata	Zsidó IMIT utánnom. Makkabi (1993)	Károli 1 (1908 előtt; nazarénusok)	Károli 2 (1908)	Mai prot. Magyar Biblia Társulat (1990)	Szent István Társulat (1972)	Szent Jeromos Neovulgáta (2007)
3	miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam	Könyörülj, Istenem, kegyelmed szerint; irgalmad bősége szerint töröld el bűntetteimet.	Könyörülj rajtam én Istenem a te <i>irgalmasságod</i> szerint; irgalmasságidnak sokasága szerint töröld el az én bűneimet!	Könyörülj rajtam én Istenem a te kegyelmességed szerint; irgalmasságodnak sokasága szerint töröld el az én bűneimet!	Könyörülj rajtam kegyelmeddel, Istenem, töröld el hűtlenségemet nagy irgalmaddal!	Könyörülj rajtam, Istenem, hiszen irgalmas és jóságos vagy, mérhetetlen irgalmadban töröld el gonoszágomat!	Könyörülj rajtam, Isten, irgalmad szerint, könyörületeséged szerint töröld el gonoszágomat!
4	amplius lava me ab iniquitate mea et a peccato meo munda me	Sokszorosan moss meg engem bűnömből, és vétkeimtől tisztíts meg.	<i>Valóban</i> moss ki engemet az én álnokságomból, és az én <i>bűnömből</i> tisztíts ki engemet;	Egészen moss ki engemet az én álnokságomból, és az én vétkeimből tisztíts ki engemet;	Teljesen mosd le rólam bűnömet, és vétkeimtől tisztíts meg engem!	Mosd le bűnömet teljesen, tisztíts meg vétkeimtől!	Moss egészen tisztára vétkeimtől, bűnömtől tisztíts meg engem!
5	quoniam iniquitatem meam ego cognosco et peccatum meum contra me est semper	Mert bűntetteimet tudom én, vétkeim előttem van mindig.	<i>Mert az én vétkeimet esmérem</i> , és az én <i>bűnöm</i> szüntelen előttem forog <i>nékem</i> .	Mert ismerem az én bűneimet, és az én vétkeim szüntelen előttem forog.	Mert tudom, hogy hűtlen voltam, és vétkeim mindig előttem van.	Gonoszágomat beismerem, bűnöm előttem lebeg szüntelen.	Mert elismerem gonoszágomat, és bűnöm előttem van szüntelen.
6	tibi soli peccavi et malum coram te feci ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris	Egyedül ellened vétkeztem, ami rossz a szemeidben, azt tettem; azért, hogy igaznak bizonyulj szóltadban, jogosnak ítéletedben.	<i>Te ellened csak te ellened vétkeztem</i> , és <i>gonoszágot</i> cselekedtem a te szemeid előtt; hogy igaznak <i>ítéltesél a te beszédidben</i> , és <i>tiszta légy</i> , mikor <i>ítélsz</i> .	Egyedül te ellened vétkeztem, és cselekedtem azt, a mi gonosz a te szemeid előtt; hogy igaz légy beszédedben, és tiszta ítéletedben.	Egyedül ellened vétkeztem, azt tettem, amit rossznak látsz. Ezért igazad van, ha szólsz, és jogos az ítéleted.	Egyedül te ellened vétettem, ami színed előtt gonosz, azt tettem. Te igazságosan ítélsz, s méltányos vagy végzésedben.	Ellened vétkeztem, egyedül ellened, s azt cselekedtem, ami előtted gonosz, hogy igaznak bizonyulj beszédedben, és igazságos a te ítéletedben!

v	Vulgata	Zsidó IMIT utánnyom. Makkabi (1993)	Károli 1 (1908 előtt; nazarénusok)	Károli 2 (1908)	Mai prot. Magyar Biblia Társulat (1990)	Szent István Társulat (1972)	Szent Jeromos Neovulgáta (2007)
7	ecce enim in iniquitatibus conceptus sum et in peccatis concepti me mater mea	Lám, bűnben születtem, s vétekből fogant engem anyám.	Ímé én <i>álnokságban</i> fogantattam, és az <i>anyám bűnben melegített engemet az ő méhében.</i>	Ímé én vétekből fogantattam, és bűnben melengtettem engem az anyám.	Lásd, én bűnben születtem, anyám vétekből fogant engem.	Lásd, én vétekből születtem, már akkor bűnös voltam, mikor anyám fogant.	Ímé, gonoszságban fogantattam, és bűnökben fogant engem az én anyám.
8	ecce enim veritatem dilexisti incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi	Lám, igazat kívánok a vesékben, s a bensőmben bölcsességet tudatsz velem.	Ímé <i>gyönyörködök te az igazságban gyönyörködöl, a mely a vesékben vagy, és engemet kíváltképpen a bölcsességre tanítottál vala.</i>	Ímé te az igazságban gyönyörködöl, a mely a vesékben van, és bensőmben bölcsességre tanítasz engem.	Te pedig a szívben levő igazságot kedveled, és a bölcsesség titkaira tanítasz engem.	De nézd, te az igaz szívben leled öröme – taníts meg hát a bölcsesség titkára!	Ímé, te a szív igazságát szereted, bölcsességedet titokban kinyilatkoztattad nekem.
9	asparges me hysopo et mundabor lavabis me et super nivem dealba	Tisztíts meg engem izsóppal, hogy tiszta legyek, moss meg, hogy hónál fehérebb legyek.	<i>Moss meg engemet izsóppal, és megtisztulok; moss meg engemet, és fehérebb leszek a hónál.</i>	Tisztíts meg engem izsóppal, és tiszta leszek; moss meg engemet és fehérebb leszek a hónál.	Tisztíts meg izsóppal, és tiszta leszek, moss meg engem, és fehérebb leszek, mint a hó.	Hints meg izsóppal és megtisztulok, moss meg és a hónál fehérebb leszek!	Hints meg engem izsóppal és megtisztulok, moss meg engem és a hónál fehérebb leszek!
10	auditui meo dabis gaudium et laetitiam exultabunt ossa humiliata	Hallass velem vígságot és örömet, ujjongjanak a csontok, melyeket összezúztál.	<i>Engedd, hogy halljak örömet és vígasságot; hogy örvendezzenek az én tetemim, melyeket megrontottál.</i>	Hallass örömet és vígasságot velem, hogy örvendezzenek csontjaim, a melyeket összetörtél.	Engedd, hogy vidámságot és örömet halljak, és megújuljanak tagjaim, amelyeket összetörtél.	Hadd halljam örömet és boldogságnak hírére s ujjongani fognak megtört csontjaim.	Add, hogy örömet és vidámságot halljak, hadd ujjongjanak csontjaim, amelyeket összetörtél.
11	averte faciem tuam a peccatis meis et omnes iniquitates meas dele	Rejtsd el arcodat vétkeimtől s mind a bűneimet töröld el.	<i>Fordíts el az én bűneimtől, a te orcádat és minden én álnokságomat töröld el.</i>	Rejtsd el orcádat az én vétkeimtől és töröld el minden álnokságomat.	Rejtsd el orcádat vétkeim elől, töröld el minden bűnömet!	Fordítsd el arcod bűneimtől, s töröld el minden gonoszságomat!	

12	cor mundum crea in me Deus et spiritum rectum innova in visceribus meis	Tiszta szívet teremts nekem, Isten, és szilárd szellemet újítsd meg énbennem.	<i>Teremts bennem, tiszta szívet oh Isten, és az erős lelket újítsd meg bennem.</i>	Tiszta szívet teremts bennem, oh Isten, és az erős lelket újítsd meg bennem.	Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újítsd meg bennem!	Teremts új szívet belém, s éleszd fel bennem újra az erős lelkületet!	Tiszta szívet teremts bennem, Isten, s az erős lelket újítsd meg bensőmben!
13	ne proicias me a facie tua et spiritum sanctum tuum ne auferas a me	Ne vess el engem színed elől, s szent szellemedet ne vedd el tőlem.	Ne vess el engem a te orcád elől, és a te szent Leelkedet ne vedd el én tőlem.	Ne vess el engem a te orcád elől, és a te szent leelkedet ne vedd el tőlem.	Ne vess el orcád elől, szent leelkedet ne vedd el tőlem!	Ne taszíts el színed elől, és szent leelkedet ne vond meg tőlem!	Színed elől el ne vess engem, szent leelkedet ne vond meg tőlem!
14	redde mihi laetitiam salutaris tui et spiritu principali confirma me	Add vissza nekem üdvöd vígságát, és készleges szellemmel támassz engem.	<i>Add meg nékem, a te idvezítésednek öröme, és az engedelemnek lelkével erősíts meg engemet!</i>	Add vissza nékem a te szabadításodnak öröme, és engedelmesség lelkével támogass engem.	Vidámitás meg újra szabadításoddal, támogass, hogy lelkem készleges legyen,	Add meg újra üdvösséged öröme, erősíts meg a készleges lelkületben!	Add vissza nekem üdvösséged öröme, és készleges lélekkel erősíts meg engem!
15	docebo iniquos vias tuas et impii ad te convertentur	Hadd tanítsam az elpártolókat újtáidra, hogy a vétkesek hozzád megtérjenek.	<i>Tanítom a bűnösöket a te újtáidra, és a bűnösök tehozzád megtérnek.</i>	Hadd tanítsam a bűnösöket a te újtáidra, hogy a vétkesek megtérjenek hozzád.	hogy taníthassam utáidra a hűtlenekeket, és a vétkesek megtérjenek hozzád.	Akkor utat mutatok majd a tévelygőknek, és megtérnek hozzád a bűnösök.	Hadd tanítsam újtáidra a bűnösöket, hogy hozzád térjenek az istentelenekek!
16	libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meae exultabit lingua mea iustitiam tuam	Ments meg engem vérbűntől, Isten, segedelmem Isten; ujjongjon a nyelvem igazságodon.	<i>Szabadíts meg engemet a vértől, oh Isten, idvességemnek Isten! És az én nyelvem nagy örömmel hirdeti a te igazságodat.</i>	Szabadíts meg engemet a vérontástól, oh Isten, szabadításomnak Isten! hogy harsogja nyelvem a te igazságodat.	Ments meg, mert vért ontottam, ó Isten, szabadító Istenem! És igazságodat ujjongva hirdeti nyelvem.	Ments meg a vértől, üdvösséged Isten, s nyelvem áldani fogja igazságosságodat.	Szabadíts meg a vértől Isten, szabadító Istenem, hogy nyelvem ujjongva hirdesse igazságodat!
17	Domine labia mea aperies et os meum adnuntiabit laudem tuam	Uram, ajkaimat nyisd meg, hogy szájam hirdesse dicséretedet.	<i>Uram, az én ajkaimat nyisd meg és az én ajkaimat, és az én szájam hirdeti a te dicséretedet.</i>	Uram, nyisd meg az én ajkaimat, hogy hirdesse szájam a te dicséretedet.	Nyisd meg ajkamat, Uram, és dicséretedet hirdeti szám.	Nyisd meg, Uram, ajkamat, és szám hirdetni fogja dicsőségedet.	Uram, nyisd meg ajkamat, hadd hirdesse szám dicséretedet!